

Norske kirkeakademier
Årsmøte
21. - 23. mars 2025

NKA 2/25 Leders tale

Tale ved styreleder for Norske kirkeakademier, Knut Refsdal

Leders tale

Vi lever i en verden som er urolig og usikker akkurat nå. Det handler om krig og konflikt, om tollbarrierer og handelskrig, om nasjonalisme og økende oppslutning om høyrepopulistiske bevegelser, om nygamle stormaktambisjoner og forsøk på demontering av etablerte strukturer for internasjonalt samarbeid, om manglende trygghet og press mot verdier som har bidratt til å samle oss, om ødeleggelse av arts mangfold og klimakrise.

Kirkeakademibevegelsen ble etablert mot slutten av 2. verdenskrig. Da møttes kirkeledere, etter at sivilisasjonen nær hadde brutt sammen, for å diskutere hvordan man kunne lage rom for samtale. Vår bevegelse har fortsatt dette oppdraget: Vi møtes, i våre lokale akademier og her på årsmøtet, for å snakke sammen, lytte til hverandre, lære og bygge fellesskap. Vi møtes for å løfte fram den åpne samtalen, den som ikke demoniserer dem som er uenige med oss, som ikke skaper polarisering. Og vi møtes, ikke minst, med en overbevisning om at det finnes noe som er sant og godt i verden.

Filosofen Hanna Arendt forsøkte å forstå totalitarismen. Hun sa: «Den konstante løgnen har ikke primært til hensikt å få folk til å tro en løgn, men å sikre at ingen lenger tror noe. Et folk som ikke lenger kan skille mellom sannhet og løgn kan heller ikke skille mellom rett og galt. Og et slikt folk, fratatt makten til å tenke og dømme, er, uten å vite det og uten å ville det, fullstendig underlagt løgnens regel. Med et slikt folk kan du gjøre hva du vil.»

Arendts analyse er skremmende presis. Så hva gjør vi, som kirkeakademibevegelse? Hva gjør vi når sannhet og tillit, rett og galt undergraves på en slik grunnleggende måte? Vi fortsetter med det vi har gjort hele tiden, og vi gjør det fordi verden trenger det. Vi tviholder på saklighet, samtale og kunnskap. Vi tviholder på møteplasser og fellesskap. Vi tviholder på respekt for hverandre. Vi klorer oss fast til troen og evangeliets plass i verden. Og vi gjør det fordi vi er en del av den verdensvide kirken. De siste årene har definitivt ikke gjort det vi er opptatt av mindre viktig. Vi fortsetter å bygge broer fordi vi trenger å styrke vår opplevelse av å være én menneskehet som deler én verden.

Vi tror på et budskap verden trenger. Derfor er vi takknemlige for de stemmene som løfter fram budskapet om nåde, håp og godhet. Den anglikanske biskopen Mariann Budde gjorde det i januar, med verdens mektigste mann på første benk, da hun blant annet sa: «Gud lærer oss at vi skal være barmhjertige mot den fremmede, for vi var alle en gang fremmede i dette landet. Måtte Gud gi oss styrke og mot til å hedre ethvert menneskes verdighet, til å tale sannheten til hverandre i kjærlighet og vandre ydmykt med hverandre og vår Gud til det beste for alle mennesker.» Det ble oppfattet som modig og radikalt, men det er jo «bare» det kristne budskapet. Biskopen ba verdens mektigste mann om å være snill, om å vise nåde overfor de som var redde. Vi som kjenner Astrid Lindgren vet også – som hennes Pippi – at «den som er veldig sterk, også må være veldig snill», ellers kan det gå fryktelig galt.

Verden trenger det kristne budskapet. Godhetens budskap! Vårt svar må alltid være nåde og godhet. Det gjorde Erik Hillestad og Kirkelig Kulturverksted i 2005, da de som et svar på president Bush' tale om «Ondskapens akse» laget albumet «Lullabies from the Axis of Evil» og minnet oss om at i alle land sitter det foreldre og synger vuggesanger for sine barn. Sting minnet oss om det samme i 1985 i sangen «Russians» etter at han ble imponert over den omsorgen og oppmerksomheten russerne gav til sine barneprogram på TV.

###

Vi står i en lang og god tradisjon. Det kommer også fram i årets årsmøteseminar, som har tittelen: «Bibelen i kulturen». Der vil det bli tydelig, like tydelig som det var i fjorårets mange arrangementer knyttet til tusenårsjubileet for innføringen av kristenretten på Moster i 1024 og 750-årsjubileet for Magnus Lagabøtes landslov fra 1274, hvordan kristen tro har preget det norske samfunnet på avgjørende måter - og fortsetter å gjøre det.

Norske kirkeakademier har ikke noen trosbekjennelse. I vedtektene sies det at vi ut fra kristen tro ønsker å tjene kirke, kultur og samfunn, og for dette formål søker å bidra til dialog mellom

forskjellige grupper av mennesker, å skape møteplasser for fordypning og meningsbrytning om evige spørsmål så vel som tidsaktuelle utfordringer, og å muliggjøre åpne samtaler med rom for innsikt, engasjement og kritikk.

Vi står definitivt for det jeg vil kalle en kulturåpen kristendom med stor tro på menneskets muligheter, skaperglede og skaperkraft. Inspirert av den sør-afrikanske teologen John W. de Gruchy (i boka «Being Human: Confessions of a Christian Humanist»), vil jeg forsøke meg på noen overbevisninger som oppsummerer kirkeakademibevegelsens ståsted:

- Vi er opptatt av skaperverkets ukrenkelighet og av å verne dette, fordi hele kosmos er Guds skaperverk og alt liv hører sammen i komplekse systemer.
- Vi hevder at alle mennesker deler den samme menneskelighet, og at vi først og fremst er mennesker, deretter kristne.
- Vi står sammen med alle mennesker av god vilje for å kjempe for menneskerettigheter, frihet, respekt, åpenhet, verdighet, fred og rettferdighet og vern om skaperverket.
- Vi tror at kirken er et tegn på den «nye menneskeheten» og at den derfor må leve, handle og håpe på måter som fremmer menneskelig velbefinnende og motvirker de avhumaniserende tendensene som forekommer i både dårlig religion og i andre sammenhenger. Vi er derfor økumeniske kristne.
- Vi framholder betydningen av kunnskap og utdanning, respekt for ulikheter, engasjement for sannhet, arbeid for fred og rettferdighet. Vi vil forene kristen kultur med det beste innen annen menneskelig kultur, i en konstruktiv samhandling for menneskets beste, i en erkjennelse av at kristen tro alltid har vært slik at den har vært villig til å lære av og bli påvirket av andre.
- Vi er overbevist om at vi mennesker er Guds medskapere, med en særlig evne til å vekke både estetisk følsomhet og en lengsel etter skjønnhet. Derfor er ikke kunst luksus, men noe som er nødvendig for mennesker, og derfor kan ingen religion være en sann religion uten å oppmuntre til kunst. Kultur kan speile og berøre våre liv, og utvide kirkens forkynnelse, trospraksis og tilbedelse, slik at vi beveges til en dypere tro.

Tro mot disse overbevisningene leverer vi uke etter uke, landet rundt, viktige bidrag til samfunnet. Det ser vi ikke minst i oversikten over fjorårets arrangementer, som er en del av årsmeldingen. Dette er, som vi ofte sier, gullet i bevegelsen, og jeg vil derfor rette en stor takk til alle som gjør dette mulig.

Vi er både en liten og en stor bevegelse: Liten i betydningen ressurser vi har til rådighet, men stor i betydningen hva vi faktisk får til og hva vi gjør fra år til år.

Rambøll Management Consulting har gjennomført en samfunnsøkonomisk analyse av Den norske kirkes bidrag innen kultur og kulturarv. Den viser en total verdiskapning på 4,3 milliarder kroner. Drift av kirkebygg og bygging av kirker utgjør 3,3 milliarder og kirkens øvrige kulturvirksomhet utgjør en verdiskapning på rundt 1 milliard hvert år. En milliard i året! Det er da fristende å minne om da Norske kirkeakademier ble startet i 1956, var det blant annet på bakgrunn av at kirken ble ansett for å være lukket overfor kulturlivet, at kirken (og da var det snakk om Den norske kirke) rett og slett sto i motsetning til det allmenne kulturlivet. Vår bevegelse ble etablert i Norge for å bygge bro mellom kirke og kultur.

På mange måter kan man si at bevegelsen har lyktes. Forholdet mellom kunst og kirke har endret seg avgjørende siden 1956. Vi har bidratt til at kirkelandskapet i Norge er mer åpent, for kunsten og for livet. Det skal vi være stolte av. Norske kirkeakademier bidro også sterkt til dette i 2005, da vi på oppdrag fra Den norske kirke, utformet kulturmeldingen «Kunsten å være kirke».

Så må vi nok innse at vi ikke er så økumeniske som vi gjerne skulle ha vært. Ortodokse og katolikker setter tydelige og gode preg på bevegelsen og mange av de lokale akademiene så vel som styret sentralt, har god økumenisk bredde. Den åpenheten for kulturen som preger særlig Den norske kirke, er imidlertid ikke like tydelig i mange av de andre kirkene. Hvorvidt det bør være en oppgave for oss å forsøke å gjøre noe med dette, kan og bør selvsagt diskuteres.

###

Norske kirkeakademier har siden 1983 delt ut Brobyggerprisen til en person, organisasjon eller institusjon som på særlig vis har bygd broer av innsikt og forståelse – og stimulert til å utvikle kontakt og dialog mellom ulike grupper i samfunnet.

Årets pris går til en person som har bidratt til å åpne kirkens dører og åpne rom for tro. Først og fremst har prisvinneren gjort det gjennom sanger som utforsker troen og livet, der ord og toner formidler sårbarhet, tvil, erkjennelse og en tro som klører seg fast og aldri helt slipper taket. Prisvinneren har satt ord på sorg, tro, tvil og lengsel, og for veldig mange mennesker har dette betydd mye.

Han har sagt at Gud er det som holder håpet og livskreftene i sving, og dette kommer også til uttrykk i flere av tekstene hans. Sanger som «Eg ser» og «Kyrie» setter enkle ord på troens dybde og har åpnet troens rom. Gjennom kunsten har han bidratt til å endre kirken, og gjort den mer åpen både for kunstens språk og livets mangfoldighet.

Han har vært tydelig kritisk til hvordan kirken, med sin teologi og forkynnelse, har lukket dører for mennesker eller grupper av mennesker. Han har formidlet fortellingen om Jesus til nye grupper av mennesker, blant annet gjennom teaterforestillingen «Etterlyst: Jesus», som er blitt spilt for fulle hus over hele landet.

Det er en glede å informere dere om at Bjørn Eidsvåg er årets vinner av Brobyggerprisen. Han vil motta prisen under Arendalsuka i august.

###

Jeg vil benytte denne anledningen, som jeg også gjør i årsmeldingen, til å takke generalsekretæren og den innleide rådgiveren for deres innsats for bevegelsen. Jeg vil spesielt takke Kristin Gunleiksrud Raaum: Hun er dedikert og gir generøst av sin store arbeidskapasitet og kompetanse. Med de store utfordringene vi står overfor, ikke minst knyttet til økonomi og lokalisering, er det grunn til å være takknemlige for at hun har fokus på oppdraget og jobben som skal gjøres, med stor iver, smittende engasjement og ukuelig pågangsmot. Hun gjør en formidabel innsats hele året, hver dag, og vår bevegelse er i trygge hender med henne ved roret.

###

Jeg avslutter der jeg begynte, med noen ord knyttet til situasjonen i verden akkurat nå: En av mine inspirasjonskilder er den amerikanske presten og aktivisten Jim Wallis. Han skrev en gang at det viktigste troens folk kan bidra med i sosiale og politiske kriser, er håp. Martin Luther King hevdet at vi mennesker kan møte vanskelige tider på tre måter: Med resignasjon, dagdrøm eller et kjempende håp. I resignasjonen oppgir vi framtiden, vi gir opp håpet. I dagdrømmen står vi i fare for å miste oss selv i nåtiden. I det kjempende håpet står vi imidlertid midt i nåtiden, men har blikket vendt framover.

Hvordan velger vi det kjempende håpet? Jeg tror: Når vi er åpne for det gode, når vi prioriterer det som gjør oss godt - fellesskap, god mat og drikke - når vi fortsetter å elske, søker gode opplevelser - konserter, utstillinger, foredrag og gode samtaler - får barn, ser framover, forventer noe godt og våger å stå for noe vi tror på, så tror jeg vi kan erfare at håp er en gave vi kan få del i - uten å vende oss bort fra verden. Slik kan håpet bli en motkraft til håpløsheten og mismotet, til resignasjonen og likegyldigheten - og være en kraft som forandrer verden.

Inn i dette bidrar Norske kirkeakademier med så mye viktig: Dialog mellom forskjellige grupper av mennesker, møteplasser for fordypning og meningsbrytning og åpne samtaler med rom for innsikt, engasjement og kritikk. Vi bidrar med å skape sosiale arenaer, vi er en kulturinstitusjon, vi er en del av kirkens vitnesbyrd, vi er en del av den store frivilligheten og vi er, kanskje i ekstra stor grad akkurat nå, med på å fremme både folkehelse og eksistensiell beredskap.

Disse ordene skrev Inge Eidsvåg i tidsskriftet «Kirke og kultur» tidligere i vinter: Håp er en måte å tenke på, en mulighet og en forpliktelse. Vi kan velge å være del av et fellesskap som tror at livet kan vinne over døden, som mener at håpet er sterkere enn motløsheten og som insisterer på at kjærligheten er sterkere enn hatet. Det håper jeg vi kan oppleve at vi er en del av på dette årsmøtet.

Kjære, alle sammen, jeg ønsker oss alle et godt årsmøte!